روزنامه فرهنگی - اجتماعی صبح ایران

جام جم

ویژه فرهنگ، هنر و رسانه

رئیس مجلس در آیین گشایش نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران تأکید کرد

فرهنگ، شاخص رشد کشور

صفحه ۵

صدای یار مهربان

گپ‌وگفت «جام جم» با دست‌اندرکاران برنامه‌های رادیویی که از نمایشگاه کتاب تهران به گوش می‌رسند

۶

ادب و هنر از نمای نزدیک

تهیه‌کننده و مجری برنامه هفتگی شبکه افق از جزئیات تولید و پخش آن می‌گوید

۷

میراث مشترک ایرانیان و اهل بیت(ع)

دکتر صادقی‌کاشانی معتقد است بهترین راه دوری از اختلاف، تقویت روحیه مدارا و احترام متقابل است

۱۱

یادداشت

حجت‌الاسلام دکتر رضا الهی‌منش | نویسنده و پژوهشگر

امام گفت‌وگو

گفت‌وگویی که حضرت رضا(ع) با اصحاب ادیان داشتند، بسیار برجسته است و نمونه‌ای از گفت‌وگوی میان ادیان در تاریخ اسلام به‌شمار می‌رود. البته من اطلاع ندارم که به آن گستردگی در دوره‌های بعد تکرار شده باشد. بله، مناظراتی میان علمای شیعه و دیگر ادیان وجود داشته اما این‌که همه اصحاب ادیان در یک جا جمع شوند و علمای ما با آنها بحث کنند، حداقل من خبر ندارم.

امام رضا(ع) سبک خاص خود را در این زمینه داشتند و امروز که در دوره مدرن هستیم، بهتر می‌توانیم به پیشرفتگی و عمق نگاه ایشان پی ببریم. کاری که حضرت رضا(ع) انجام دادند، منحصر به‌فرد بود. اشراف ایشان بر متون اصحاب ادیان، تنها حاصل مطالعه نبود، بلکه از علم الهی ویژه‌ای که خداوند به ایشان عطا فرموده بود، نشأت می‌گرفت. البته سایر ائمه نیز این علم را داشتند اما شرایط برای آنها فراهم نشد تا مانند امام رضا(ع) به این صورت عمل کنند. بنابراین نباید از علما انتظار داشت که همان اشراف و احاطه را بر متون ادیان دیگر داشته باشند و بتوانند مانند اهل بیت(ع) به عمق پنهان اندیشه‌های آنها دست یابند و آنها را آشکار کنند.

حکومت‌ها نسبت به امامان پس از امام رضا(ع) تنگناهایی ایجاد کردند و آنها را در مضیقه قرار دادند، به‌گونه‌ای که ارتباط ایشان با علما و اصحاب ادیان را محدود کردند. البته حضرت جواد(ع) در برخی موارد با بعضی از علمای اهل سنت تعاملاتی داشته‌اند که در حکومت وقت نقش‌آفرین بودند اما به‌طور کلی ائمه(ع) اجازه نیافتند که با اصحاب ادیان ارتباط مستقیم و گسترده‌ای داشته باشند. با این حال، مطالبی که از ائمه(ع) پس از حضرت رضا(ع) به ما رسیده، بی‌ارتباط با این مسائل نیست. برای نمونه، زیارت جامعه کبیره که از امام هادی(ع) نقل شده، نوعی مرام‌نامه شیعی محسوب می‌شود و در واقع اهل بیت(ع) در آن، جامعه را به سوی عرضه فکر و اندیشه در چهارچوب خلافت الهی سوق داده‌اند. البته همان‌طور که عرض کردم، نشستن در جلسه با اصحاب ادیان و بحث مستقیم به این معنا کمتر دیده می‌شود. در مورد امام عسکری(ع) نیز معروف است که یعقوب کندی، (فرزند اسحاق کندی که به فیلسوف عرب شهرت دارد و شاید بنیان‌گذار مدرسه فلسفی در اسلام همزمان با دارالحکمه مامون باشد) در زمان خود در حال نگارش کتابی درباره تناقضات قرآن بود. حضرت امام عسکری(ع) یکی از اصحاب خود را مأمور کرد تا نزد یعقوب کندی برود و او را نسبت به خطای دیدگاهش هوشیار کند. آن شاگرد سخنی را ابتدا از زبان خود بیان کرد اما یعقوب کندی متوجه شد که این سخن از او نیست و از او پرسید که این حرف از کیست. شاگرد گفت این سخن از امام حسن عسکری(ع) است. این نمونه‌ای از مواجهه ائمه(ع) با افکار انحرافی است؛ گاهی خطاهای اصحاب اندیشه را به آنها گوشزد می‌کردند و نسبت به برخی انحرافات، به‌ویژه در میان صوفیان، تذکراتی می‌دادند. در بیانات امام عسکری(ع) به برخی انحرافات صوفیانه اشاره و نقد شده است. در دوران غیبت صغرا و کبرا نیز کمتر شنیده شده که اصحاب ادیان به‌طور مستقیم با علمای شیعه جلسات بحث و مناظره داشته باشند. شاید به این دلیل که یا ما آمادگی لازم را نداشتیم یا آنها خود را در حصار قرار داده و نمی‌خواستند این مباحث [که در نقد آنها بوده] به جامعه راه پیدا کند. نکته دیگری که می‌خواستم عرض کنم این است که برخی بزرگان ما مانند ابوریحان بیرونی، که فردی حقیقت‌جو و دارای گرایشات شیعی بود و جهان‌دیده به شمار می‌رفت، در سفر به هندوستان همراه سلطان محمود غزنوی، اطلاعات دقیقی درباره اعتقادات هندوها جمع‌آوری کرد اما باز هم مواجهه فکری مستقیم از ایشان و نشستن در جلسه با اصحاب ادیان به آن صورت گزارش نشده است. البته گاهی اشکالاتی که در افکار آنها وجود داشت را تذکر می‌داد اما جلسه مناظره و مواجهه فکری مستقیم کمتر دیده می‌شود.

متن کامل را در جام جم آنلاین بخوانید

متن کامل

رویداد

رئیس مجلس در آیین گشایش نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران تأکید کرد

فرهنگ، شاخص رشد کشور

سی و ششمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران روز گذشته در آیینی رسمی گشایش یافت و پس از آن درهای نمایشگاه به روی بازدیدکنندگان باز شد.

در این مراسم دکتر محمدباقر قالیباف رئیس مجلس شورای اسلامی، با گرامیداشت ایام دهه کرامت و اولین سالگرد شهدای خدمت گفت: توفیق داشتم از سال ۱۳۵۶ و قبل از انقلاب با شهید رئیسی دوست باشم و تا لحظه شهادت که همکار هم بودیم، جز زحمت، اخلاص و صمیمیت در او چیزی ندیدم. در دوران ریاست جمهوری، کسی را که این چنین در میدان و در تلاش و دغدغه برای اداره کشور و معیشت مردم باشد، ندیدم. ان شاءالله که ایشان با شهدای کربلا محشور شود.

رئیس مجلس با بیان این‌که کتاب و کتابخوانی ارتباط مستقیمی با موضوع تربیت دارد، گفت: ما ایرانی‌ها با دارا بودن تمدنی کهن و به عنوان یک مسلمان می‌دانیم که معجزه پیامبر اسلام (ص) قرآن کریم بود که برای زندگی، تربیت، معنویت و مادیات به ارمغان آورده شده است. بدون شک کتاب یک عمق راهبردی در فرهنگ اسلامی و ایرانی ما است. وی ادامه داد: اولویت ما اقتصاد است اما مهم ترین شاخص رشد کشور، فرهنگ است. بنده به عنوان خدمتگزار و نماینده مردم، باید به فرهنگ کشور توجه کنم. حتی اقتصاد ما هم که از ناترازی در موضوعاتی همچون انرژی رنج می‌برد، برای حل مشکلاتش نیازمند فرهنگ کار، تولید و مصرف هست. یکی از شاخص‌های مهم سرمایه‌گذاری و بهره‌وری در شرایط تحریم، نگاه فرهنگ پایه به اقتصاد است. دکتر قالیباف با تأکید بر این‌که فرهنگ عمومی کشور وابسته به موضوع کتاب و کتابخوانی است، گفت: در برنامه هفتم و خیلی از تصمیمات در مجلس، توجه و اولویت ما خانواده است. فرهنگ کتاب و کتابخوانی در خانواده و به‌ویژه در زنان و مادران که پایه‌های اصلی خانواده هستند، بیشترین اثر در موضوع تربیت را دارد. در تصمیم‌گیری‌ها و تصویب قوانین، این موضوع را پیگیری خواهیم کرد.

رسالت اصلی حکومت اسلامی تفکر، اندیشه‌ورزی و گسترش دانایی است. خودم را موظف می‌دانم همان‌طور که امسال مقام معظم رهبری بر نهج‌البلاغه و کتاب توجه داشتند، نهج‌البلاغه را مورد توجه جدی قرار دهم. رئیس مجلس افزود: در دوران خدمتم در شهرداری تهران به موضوع کتاب و کتابخوانی به طور جدی توجه کردم. در زمان خدمتم در شهرداری تهران بیش از ۳۰۰ کتابخانه عمومی در تهران گسترش پیدا کرد. من خود را مکلف می‌دانم در عرصه کتابخوانی گام بردارم، موضوعات را در سختی‌ها فراموش نکنم و اولویت‌های خود را کنار نگذارم. قالیباف یادآور شد: چالش‌هایی مثل شمارگان پایین چاپ در کتاب وجود دارد که یکی از دلایل آن موضوعات اقتصادی است و باید آن را حل کنیم. ممیزی‌های غیرشفاف، فرمایشی شدن و طولانی شدن صدور مجوز کتاب نیز با اراده دکتر صالحی حل خواهد شد. عدم رعایت حقوق نویسنده و ناشر نیز حائز اهمیت است که نیاز به قانون و هماهنگی‌های جدی دارد. به کاهش سرانه مطالعه کتاب هم باید توجه کنیم. در توزیع کتاب نیز دچار مشکلاتی هستیم. همه تلاش‌مان این است که بتوانیم این مشکلات را حل کنیم و تردید نکنیم که کتاب و کتابخوانی همین امروز هم باید در اولویت کشور قرار و در سبد خانواده‌ها قرار گیرد و در برنامه هفتم این فرصت وجود دارد. رئیس مجلس شورای اسلامی همچنین در جریان بازدید از غرفه‌های سی و ششمین دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در جمع خبرنگاران اظهار کرد: شاخص اصلی و پایه و اساس رشد در کشور، موضوع فرهنگی است. رئیس مجلس شورای اسلامی گفت: باید به جایگاه کتاب و کتابخوانی در سبد خانواده توجه کنیم. نتوانستیم کار قابل قبولی در حوزه کتاب و کتابخوانی انجام دهیم. همین الان با دوستان حوزه کتاب و کتابخوانی در حوزه الکترونیک صحبت می‌کردم. ما واقعا نتوانستیم در حوزه حقوق ناشر، حقوق مولف، حقوقی که برای خواننده کتاب و مصرف‌کننده است و موضوع ارز، نوسانات، بحث‌های اقتصادی و هزینه‌های کاغذ که از چالش‌های جدی است، گام‌های جدی برداریم. به طور قطع باور من این است همین طور که واقعا اقلام اساسی و ضروری مردم در حوزه مسائل معیشتی در اولویت هست، باید در حوزه موضوع کتاب و کتابخوانی به سبد خانواده توجه کنیم و آن را پیش ببریم. در این آیین همچنین سیدعباس صالحی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی گفت: درباره جایگاه کتاب حرف‌های زیاد و دقیقی گفته شده اما یکی از تعبیرات دقیق و کوتاه برای مقام معظم رهبری است که می‌گویند: «کتاب مبدا و عصاره تمدن‌سازی است»؛ این تعبیر کوتاه دقیق‌ترین و گویاترین تعبیر درباره کتاب است.

صالحی گفت: تمدن اسلامی با قرآن حرکت جامعه‌سازی را آغاز کرد؛ مسجد و کتابخانه دو بال تمدن‌سازی بوده و تمدن اسلامی بر این دو بال حرکت کرده است. در ایران پس از اسلام، کتاب نقش محوری بسیاری داشته که اگر چنین نبود، شاهنامه خلق نمی‌شد. شاهنامه این قدرت را داد تا ایرانیان ضمن حفظ مزیت‌های دین اسلام به تاریخ کهن نیز اقتدا کنند، اگر شاهنامه خلق نمی‌شد، ما در گیرودار اختلاف بین ایران قبل از اسلام و پس از اسلام می‌ماندیم. صالحی ادامه داد: تمدن‌ها هم کالبد دارند و هم جان‌شان به حوزه کتاب وصل است. این‌که تمدن شکل بگیرد و توسعه پیدا کند، جز با کتاب میسر نیست. نگاه به کتاب نباید نگاهی صرفا به قالب باشد؛ بلکه نگاه باید به تفکر منسجم باشد. تفکر فست‌فودی و لحظه‌ای، عملا تفکر نیست. اگر کشور و جامعه‌ای می‌خواهد بماند و حذف نشود، باید در اندیشه و دغدغه کتاب باشد. کسانی که دغدغه توسعه اجتماعی دارند، دغدغه کتاب دارند. کتاب صرفا نباید دغدغه وزارت فرهنگ و نشر باشد بلکه باید دغدغه اجتماعی و توسعه اجتماعی باشد.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی خاطرنشان کرد: نمایشگاه فرصتی برای بیان دغدغه این حوزه است. نمایشگاه کتاب تهران غیر از این‌که به اقتصاد نشر کمک می‌کند و کارنامه سالانه را نشان می‌دهد، یک باشگاه بزرگ اجتماعی ایران است و ما به باشگاه بزرگ اجتماعی نیاز داریم و باید باشگاه جدید خلق کنیم. در ایران به همبستگی و هم‌افزایی نیاز داریم. هرقدر باهم بودن را بیشتر نشان دهیم، پیشرفت را هموارتر می‌کنیم. نمایشگاه فرصتی اجتماعی برای مردم ایران است. دیروز همچنین بخش بین‌الملل سی‌وششمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران و غرفه عراق به عنوان مهمان ویژه این دوره از نمایشگاه، افتتاح شد.

دکتر قالیباف: در برنامه هفتم و خیلی از تصمیمات در مجلس، توجه و اولویت ما خانواده است. فرهنگ کتاب و کتابخوانی در خانواده و به‌ویژه در زنان و مادران که پایه‌های اصلی خانواده هستند، بیشترین اثر در موضوع تربیت را دارد

یادداشت

حجت‌الاسلام سعید صلح میرزایی | نویسنده و پژوهشگر

تبیین مرزهای معارف ناب اسلامی

یکی از معانی ارزشمند کلمه «امر» در ادبیات اهل‌بیت(ع)، مدیریت، سیاست و حکومت اهل بیت(ع) است. امر اهل بیت(ع) فقط به حداقل‌ها بسنده نمی‌کند.

در بررسی وضعیت سیاسی و فرهنگی دوران امام رضا(ع)، نگاهی ژرف به تاریخ امامت و حوادث پیرامون آن، تصویری روشن از تلاش‌های اهل‌بیت(ع) برای احیای دین و حفظ معارف اصیل اسلامی ترسیم می‌کند. آن‌گونه که در روایات آمده، اگر مردم کلمات و معارف حقیقی اهل‌بیت(ع) را درک می‌کردند، قطعا حمایت از آن بزرگواران بیشتر می‌شد و امکان تحقق اهداف الهی‌شان فراهم می‌آمد. همین مسأله، از موانع جدی تحقق زودهنگام حکومت الهی اهل بیت(ع) بود.

در روایتی از امام صادق(ع) یا امام باقر(ع) در کتاب کافی آمده: خداوند برای حکومت اهل بیت(ع) زمانی را مقرر کرده بود اما مردم یاری نکردند و غضب خدا باعث شد این امر به تأخیر بیفتد. پس از آن، دوران سخت اهل‌بیت(ع) آغاز شد و خلفای بنی‌عباس، ظلم و جنایت را به اوج رساندند. امامت امام رضا(ع) یکی از پربرکت‌ترین دوره‌های امامت است؛ ۲۰ سال امامت که ۱۰ سال آن مصادف با حکومت هارون ملعون بود. برای تحلیل درست اهل بیت(ع) باید معاصرین ایشان را شناخت. هارون و خلفای بعدی، ظلم و فساد را رواج دادند و اهل بیت(ع) در برابر این شرایط ایستادگی کردند. امام رضا(ع) در برابر حاکمان فاسد و ظلم بنی‌عباس، مأموریت اصلی خود را حفظ دین از تحریف و نشر معارف حقیقی اسلام قرار داد و معنای شیعه را برای محبان اهل‌بیت(ع) به‌خوبی تبیین نمود و با تهاجم فرهنگی مقابله کرد. امام رضا(ع) به ما آموخت حتی در سخت‌ترین شرایط نباید مأیوس شد و باید به فعالیت فرهنگی و دینی ادامه داد. یکی از شگردهای فرهنگی بنی‌عباس برای کمرنگ کردن نقش اهل‌بیت(ع) ترجمه گسترده کتاب‌های یونانی، رومی و ایرانی بود. این جریان از دوران منصور آغاز شد و هدف آن کم‌توجه کردن مردم به معارف اهل‌بیت(ع) بود. در حالی که اسلام هیچ‌گاه با علم مخالفت نداشته و پیامبر(ص) فرموده بود «اگر علم در چین باشد، بروید و آن را بیاموزید» اما امام رضا(ع) می‌کوشید از این روند سوءاستفاده نشود. آن حضرت ضمن حمایت از علم حقیقی، به تبیین مرزهای معارف ناب اسلامی پرداخت و مانع تحریف دین شد. در چنین فضایی، امام رضا(ع) رسالت خود را آغاز کرد. نخستین اقدام آن حضرت، مقابله با تحریف دین و نشر معارف اهل‌بیت(ع) بود. آن بزرگوار با بهره‌گیری از فرصت‌های محدود، به تربیت شاگردان، مناظره با اندیشمندان ادیان و مکاتب مختلف و تثبیت جایگاه علمی اهل‌بیت(ع) پرداخت. مأمون در ظاهر تلاش داشت چهره‌ای علمی از خلافت نشان دهد اما امام رضا(ع) با حضور مؤثر در عرصه علمی نشان داد که سرچشمه علم حقیقی، خاندان نبوت است. ادامه این روایت تاریخی و بررسی دقیق اقدامات فرهنگی، سیاسی و اعتقادی امام رضا(ع) در دوران مأمون، به روشن‌تر شدن ابعاد نهضت علمی و الهی اهل‌بیت(ع) منجر خواهد شد؛ نهضتی که امروز نیز چراغ راهی برای اهل ایمان در برابر تحریف، جهل و ستم است. امام رضا(ع) به ما یاد داد امید به رحمت خداوند را هرگز از دست ندهیم و در راه احیای امر اهل‌بیت(ع)، همواره فعال و پویا باشیم.